

LAĆ (178) *vb impf*

W inf, praet i impers wszystkich liczb i rodzajów a pochylone; w praes, part praes aet e jasne; w 2 sg imp e pochylone.

inf łąć (19). ◇ *praes* 1 sg leję (8). ◇ 2 sg lejesz (4). ◇ 3 sg leje (36). ◇ 1 pl lej(e)my (2). ◇ 3 pl leją (28). ◇ *praet* 2 sg *f* -ś łąła (1). ◇ 3 sg *m* łął (7). *f* łąła (3). ◇ 3 pl *m* *pers* łąli (8). *subst* łąły (1). ◇ *fut* 3 sg *m* będzie łął (1). ◇ 3 pl *m* *pers* będą łąć (1). ◇ *con* 2 sg *m* byś łął (1). ◇ 3 sg *m* by łął (2). *f* by łąła (1). ◇ *imp* 1 sg niech leję (1). ◇ 2 sg léj (17); -éj (10), -(e)j (7). ◇ 3 sg niech, niechąj leje (4). ◇ 2 pl l(e)jcie (2). ◇ *impers praes* leje się (1). ◇ *praet* łąło się (1), łąno (5). ◇ *con* by łąno (1). ◇ *part praes act* lejąć (23).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Sprawiać, aby ciecz płynęła, wypływała z jakiegoś pojemnika, zbiornika; fundere PolAnt, Vulg, Cn; funditare Mącz, Cn; transfundere Calep, Cn; detrullare Calep (126) : Leop Lev 1/5; Pfiarnia. MOżełz młotą przymiełzác/ nie wżyśtko też tłuczą/ Pátrz też by precz nie lano/ kiedy gárnce płoczą. RejZwierz 137.*

ląć co (73): OpecŻyw 36v; LibMal 1544/86; RejWiz 11v; A Fontaná z Alábáľtru práwie w poyrzod [!] łąła/ Ktora wodę nieprzebrána wítawicźnie łąła. KochZuz A2; SienLek 71, 72; BudBib 4. Reg 2/8; SkarŻyw 388. Cf łąć co do czego; komu co; co komu w co; co na co; komu co na co; co czym; co w co; co w co czym; Zwrot.

ląć do czego (5): bo kiedy leiełz w gárdło/ iákobyś też łął do wychodu. WerGość 227, 227. Cf łąć co do czego.

ląć co do czego (3): W kołciele Sálomonowym to wiemy iż Oliwę lali do lamp ktore łąły ná łwicznikoch RejAp 90v; BudNT Luc 5/38, 7/37.

ląć komu co [= ofiarować] (1): Wgłádkich kámienioch potoku dział twoy/ te te lofem twoim/ wżákęś im łąła zalewkę [effudisti libamen] BudBib Is 57/6.

ląć w co komu co (1): Pokoy máć winną łpłodźil/ y wzdęte iągody Wycisł/ łkąd leie w czálzę Syn Oycu mołzcz młody. RybGęśli B2.

ląć co komu w co [= przemocą wlewać] [w tym: co (13); w co (w gardło, w usta, w uszy) (15)] (16): Więc mu leie w gardło łerop A on zdycha opiły chłop RejRozpr G4v; Albo łok rućiąny wvży mu ley SienLek 54; á wżákźe mu tho [koniowi chrzan z winem] małż ciepło łąć SienLek 165, 61v, 157v, 165, 166v, 167v, 168; RejZwierz 59v, 61v; A gdy y wtym ćierpliwym łię pokazał/ łąć mu rołpułzczony ołow w wíta kazano. SkarŻyw 441, 532 [2 r.]; WerGość 235; KlonWor 17.

ląć co na co (21): FalZioł V 38, 76v; takież y miody na ogniłka lali [infundebant] MiechGlab [90]; Leop Lev 8/12; RejZwierz 74 [2 r.]; BielKron 224 [2 r.]; áby tho ná gorące kámienie łął SienLek 91, 76v, 90v, 134; Tełz wezmie ofiárownik z (onego) logá oliwy/ y niech leie ná rękę ofiárowniká lewą. BudBib Lev 14/15, Lev 21/10; Oczko 14v; StryjKron 682; LatHar 689. Cf łąć komu co na co; czym na co; Zwrot.

ląć komu co na co (1): Naprzod takowemu dziecięciu ley ciepłą wodę z wyłoka ná głowę z poł podziny [!] FalZioł V 38v.

ląć co w co [w tym: co (36)] (42): Też [wódka] iełt dobra tym ktorzi maia ná łobie trąd albo łwierzb, mozełz tak łamępic. albo zwinem miełzaiącz y w pothrawy łąć á łnią warzyć. FalZioł II 7d, V 76v;

KrowObr 207v; *RejWiz* 15, 21v, 84; *Leop Matth* 9/17; *SienLek* 65v [2 r.], 72v, 128, 166v; *RejPos* 218v; *BielSpr* 73v; Chyn miará rzeczy mokrych w którą fię láło 12. logow. A log miewał sześć fkorupin iáiowych. *BudBib* I 47a marg, II 62b marg; leżyże [wodę] w ono łóżyfko *Strum Gv*, C3v; *KochPieś* 4; *WujNT Matth* 9/17, *Mar* 2/22, s. 180, *Luc* 5/37. Cf *lać co komu w co; co w co czym; Zwrot*.

lać co czym (1): Srzodkiem tego wżytkiego śrébrna rzeká płynie/ Którá leżąc pod fkałą przy powiéwnéy trzcinie/ Rozciągåła Wiłá leie krużem mármórowym *KochProp* 11.

lać co w co czym [= *ktorędy*] (1): potroffe náukę krześćiyáńfká w ludzye wlewáli/ ftofuyąc yá ku dowćipom ludzkim/ nye inácey yedno yáko kyedy kto cyáfná wronką w fád wodę albo piwo leye. *KromRozm II* t4v.

lać z czego do czego (1): Detrullare est de trulla in trullam transfundere - Zmiednice de [!] miednice leię. *Calep* 315a.

lać czym [= *przy pomocy czego*] (2): á ktoby chćiał prędko té rzeczy [...] odpráwić/ á fzkopcem álbo krużem leiąc/ iefzcze płat mokry przyłóżywży/ áby tém więcý fye głowá párzyłá *Oczko* 16v. Cf *lać co czym*.

lać czym [= *co*] *na co* (1): y Aaronowi ręce námázał y láł ná głowę oleiem fwiętym. *BielKron* 37v.

lać po czym (1): IOrdan to fławna rzeká/ co w niey ludzye krzczono/ Leiąc wodę ná głowę/ fżupryny mocżono. Są też gdzyeś pod gorámi/ drudzy Iordanowie/ Lecż kiedy tám kogo krzczá/ nie leią po głowie. Bo dla więtfzey pokory/ trochę vniżáią/ Co mieli lać ná głowę/ wáfy zámaczáią. *RejZwierz* 74.

W charakterystycznych połączeniach: lać gorzałkę (2), *miody, olej(ek)* (4), *oliwę* (2), *piwo, smołę* (2), *wino* (6), *wodę* (12); *lać krużem* (2); *lać na ciało, w czaszę, w gardło* (11), *na głowę* (7), *po głowie, na kamienie* (3), *w kielich, do lamp, w naczynie* (2), *w nozdrze, w oczy, na ogien (na ogniska)* (3), *w potrawy* (2), *w rany, na rękę, w sąd, w statki* (3), *do sundakow, w ucho* (2), *w usta* (6), *do wychodu*.

Przysłowia: bibl. Ani też leią [neque mittunt] młodego winá w ftháre naczynie *Leop Matth* 9/17; Y żaden nie leie winá nowego do fundakow wiotchych *BudNT Luc* 7/37; *WujNT Matth* 9/17, *Mar* 2/22, *Luc* 5/37. [Ogólem 5 r.].

Bo wierz mi on gofpodarż/ nápoły fzáleie/ Co nie gási kiedy tłe/ áż gdy gore leie. *RejZwierz* 110.

Zwroty: »lać sobie w gębę« (1): [Król kalekucki] nie pija też dotknáwży fie wárgámi naczynia/ ále záwiefżony ma Kubek iáko ántwos/ leie fobie w gębę potroffe. *BielKron* 453v.

»lać wosk (na wodę)« = *wrożyć, odgadywać coś na podstawie figur utworzonych z wosku* (3): Zeznála yfch na prófbą panyei kierfkiey lyála wołk na wodá dochodzacż thego, ktho yey bil pyenyadze vkradł *LibMal* 1544/83v, 1544/83v; *PaprPan* Gg4v.

W przeni [co] (4) :

Fraza: peryfr. »poki puls dech leje« = *dopóki ktoś żyje, oddycha* (1): Gdy chorego odbieży Doktor bez nádzieie/ On fám w zdrowiu niewátpi poki puls dech leie. *RybGęśli* B.

a) Powodowác, że pada deszcz (2) : Głos páńłki dełfcze leie/ głos páńłki gróm frogi/ Y okrutné pobudza ná powietrzu trwogi *KochPs* 40; *RybGęśli* B.

b) *W opisie gwiazdozbioru (1)* : Między tymi łą zaśię drugie gwiazdy płone Pod Wodnikiem wilgotnym łkapo rozświeconé. Tych niedáleko ftrumién nie prawie gwiazdzisty/ Który z prawice leie ten to Wodnik ifty. *KochPhaen* 16.

Przen [kogo, co] (13) :

a) *Zabijać, mordować, ranić (8)* : Ale y choć mię iáko mokrą offiárę leią ná offerze bitey/ y ná fłużbie wiáry wálzey/ rade^m/ y ráduię fię ze wźemi wámi. *BudNT Philipp* 2/17.

Zwrot: »łać krew« [szyk zmienny] (7): *RejWiz* 188; Prożność moy miły Pánie tę krew leyemy przed oblicznością twoią *RejAp* 8v; biedá tym ktorzy krew leią bliźniego fwego *RejAp* 189; *RejZwierc* 228, 228v; *KlonWor* 30 [2 r.].

b) *Łatwo mówić, pleść (5)* : Często takie figle leielez/ Ze wźyftkiego się wysmieielez. *BierEz* C3v; A fercu ięzyk poślufzny pełnému Odbióra słowá/ y nowy rym dzieie/ Ledwie tak prędko piáraz pímo leie. *KochPs* 66; *KlonŻal* D3v, E4; Thoćby mu złote Mercurius słowá Łał kráfomowny *KlonFlis* D4.

W charakterystycznych połączeniach: łać figle, pismo, słowa (2), wiersze.

a. *Oblewać [kogo czym] (1)* : iednij go [*Chrystusa*] pomyiami láli *OpecŻyw* 122v.

b. *Rozlewać (1)* : Iednym rázem zámruczy á drugi raz szepce/ A czáfem iáko Bocian zyadłzy zábę kłekce. Leie/ wrzelczy/ kołáce/ á sklenice tłucze/ Bo ftrácił od rozumu y kłotki y klucze. *RejWiz* 30v.

c. *Upijać się; pić kogoś trunkami; potare Mącz (22)* : *RejRozpr* G3v; Bo iáko kto zdrow ma być/ wftáwicznie leiąc/ Albo potym bez guzu/ pijáno száleiąc. *RejZwierz* 132v.

łać do czego (1): Także też do żołądká/ kiedy często leielez/ Wierz mi częłciey zákwekalz [!]/ niżli fie rośmieielez. *RejZwierz* 139.

łać w kogo, w co (19): *KochFr* 28; ále ty w brzuch iáko w bánię bezdenną leiąc/ Bogá/ dułzę/ ciáło y ludźie obrażałz. *WerGość* 227. *Cf Zwroty.*

W porównaniach (2): A dziś co młodzi pácholcy vmieią? Iedno w fię wino/ iáko w beczkę/ leią. *KochFr* 28; *WerGość* 227.

W charakterystycznych połączeniach: łać wino; w brzuch łać, do żołądka.

Zwroty: »łać w gardło« [w tym: komu (6), czym (3)] [szyk zmienny] (11): *RejWiz* 73; *RejZwierz* 122v, 132v; Więc y łługam/ choćby też czáfem drugi nie rad nieborak/ tedy mu dzbanem gwałtem będzie łał w gárdło *RejZwierc* 61, 59, 61, 251v; *WerGość* 213, 227, 241, 243.

»łać w się« [w tym: co (2), czym (1)] [szyk zmienny] (3): Bo takie v nich [*Bachusa i towarzyszy*] ćwiczenie/ Łać w fię y nád przyrodzenie *BielKom* E8; *Mącz* 316a, 381d; *RejZwierc* 59v; *KochFr* 28; *KochPieś* 51.

Szereg: »tkać, łać« (1): Y łzkodá zwác człowiekiem/ kto bydlęcé żyie/ Tkáiąc/ leiąc w fyę wźytko/ póki złtawa łzyie *KochPieś* 51.

W przen (1) :

Zwrot: »łać [komu co] w gardziel« (1): V páná w ręku pełna czáfzá łtoi Przykrégo mofzczu: tym złé ludźie poi/ Leiąc im drożdże/ y iad niewidomy W gardziél łákomy. *KochPs* 112.

2. *Wylewać, wypuszczać z siebie [w tym: co (15)] (18)* : Tym gwóli wodę łały twárdé krzemienie/ A po fuchych pułtyniách ćiekły ftrumienie. *KochPs* 159; *KochFr* 69.

W charakterystycznym połączeniu: wodę lać (2).

Fraza: »beczka leje« (1): Każ wino nościć/ póki beczką leie KochPieś 43.

a. Płakać (13) :

*Zwrot: »łzy (krwawe), krwawy płacz lać« [szyk zmienny] (8 : 1): A ia zátym łzy niech leię/ Bom ftrácił włzytkę nádzieię KochTr 18, 14; Włpomionę/ wnet twarz blednie/ oczy łzy leię KochFr 129; WisznTr 6; GórnTroas 32; GrabowSet E4, M2v; WitosłLut A4v; Niechay kto chce narzeka, niech krwáwe łzy leie KlonWor **2v.*

perpyfr. »łzy na papier lać« = pisać smutne wiersze (1):Mnie iefli co infzego iuż pomoc nie może/ Niech mi tá zła pogodá wždy łmutney pomoże. Prze ty łzy ktore hoynie na ten pápir leię PudłDydo B2.

W przen (3) : Płáćcie łóśnie rzewniwe/ miáfto łez żywicę Leyćie profzę obfície przez martwą źrzenicę. KlonŻal A3v.

lać na co z czego (1) KRynice gorzkich łez/ gdzieście zginęły/ Gdy trzeba/ byście rzekámi płynęły/ Z niefzczęfney głowy/ źrzenic vtrapionych/ Ná pierśi leięć/ z oczu zátopionych? GrabowSet S3.

Zwrot: »lać łzy« (1): Záluy mnie z ziemiá/ niebo/ leyćie łzy obłoki/ Płáćz mnie włzelkie ftworzenie GrabowSet B.

b. Być przepełnionym, wylewać się, przelewać się (2) :

Zwrot: »lać z brzegu« (1): Nie leie [Wisła] z brzegu namnieyźzego łzczęćá/ Groblámi zięta. KlonFlis G3v.

W przen (1) :

Zwrot: »lać z brzegu« = żyć nie stawiając sobie żadnych ograniczeń moralnych (1): Kto śrzodku pátrzy sławá włzędy fłynie/ Kto z brzegow leie pewnie fie ochynie. Napiękniefzy kftákt ktho miáry wżywa/ Ten záwždy sławny/ záwždy wesoł bywa. RejZwierc 217v.

3. Płynąć strumieniami (o ulewnym deszczu) (8) :

Fraza: »deszcz leje« [szyk 5 : 2] (7): rozgrzewáli nas włfyftkie/ dla dżdżu kthory ná ten czás lał [qui imminebat] Leop Act 28/2; KochPieś 31, PudłFr 21, 50, 66; GrabowSet Q4v; Defzcz ktemu lał gwałtowny PudłDydo A4.

Zwrot: »lać jako(by) cebrem« [szyk zmienny] (2): Ruit coelum imbribus, Idzie defzcz yáko cebrem lał. Mącz 361c; PudłFr 50.

4. Wytapiać, przetapiać metale; conflare Mącz, Calep, Cn; liquefacere Calep [w tym: kogo (1), co (16)] (18) : Conflator in Bibliis, qui conflata metalla, Który leye kruźce. Mącz 130d; Reconflo denuo conflo, sive liquefacio – Znowulieię, znowu naprawiam. Calep 900a.

W charakterystycznym połączeniu: lać kruszce.

a. Wyrabiać różne przedmioty wlewając roztopiony metal w odpowiednie formy; fundere Calep, Cn; ducere ex aere, figurare aes Cn (16) : Murm 182 [2 r.]; Tormentarius fusor, czo dzyala lyeye vel puskarz BartBydg 160b, 13; BielKron 257; Mącz 5a, 139c [2 r.]; [Poganie] Hetmánom fwym fłupy pozłóćifte lali/ ofobliwé groby budowáli OrzQuin R4; RejZwierc 251v; BudBib Is 40/19; CzechEp 362; Fusores dicuntur qui ex metallo quopiam statuas, aliave opera fundunt – Czi ktorzi rozpuścziwłzy zafię nieco leia. Calep 441a.

W charakterystycznych połączeniach: *lać bałwana*, *działa* (5), *konwie*, *rusznice* (2), *słupy*, *(d)zwony* (4); *lać ze złota*.

Zwrot: »*lać [czyją] twarz w miedzi, [kogo] ze złota*« = *postawić komuś pomnik dla upamiętnienia jego świetności* (1 : 1): *Niechay go [Jana Kochanowskiego] sławny Phidias słam leie ze złotá/ Niech ryfue Scopas, będzie robotą robotá. KlonŻal D4; Będą drudzy twym kośćiam grób zacny budowác/ Y twarz twoię [Jana hrabiego na Tęczynie] w miedzi lać/ y w mármórze kowác KochPam 80.*

W przem (1) : *Także w tym słachetnym rzemieśle piłania/ Nie trzebá długiey pracy w tym do rozeznania/ Czyiá kuźnia/ weźrzawfzy pirwey w ine sztuki/ Obaczy każdy sładnie bez trudney náuki/ Ktore kufy tym kštałem w iedney formie lano/ Co ie fwiátu po ten czas ná iásnią wydano. RejWiz A8v.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (8) : *A gdy to/ i/ trafi się między dwiémá zwokalizów przereczonych/ Ipoślednim má być wymáwiáno/ iako wśłowách/ mdleię/ leię/ pieię MurzOrt B2, B2 [4 r.]; Mqcz 139c [2 r.]; Calep 440b.*

Synonimy: **3.** *padać*; **4.** *szmelcować, wytapiać.*

Formacje współrdzenne: *dolać, lać się, nalać, nalać się, oblać, oblać się, odlać, olać się, podlać, polać, polać się, przelać, przelać się, przylać, przynalać, rozlać, rozlać się, ulać, ulać się, wlać, wlać się, wylać, wylać się, wzlać, zalać, zalać się, zlać, zlać się; dolewać, nalewać, narozlewać się, narozlewać, oblewać, oblewać się, odlewać, podlewać, polewać, polewać się, porozlewać się, pozalewać, przelewać, przelewać się, przylewać, przylewać się, rozlewać, rozlewać się, ulewać, ulewać się, wlewać, wlewać się, wylewać, wylewać się, wzlewać, wzlewać się, zalewać, zalewać się, zlewać, zlewać się; przeliwać.*

Cf **LANIE, LANY, LEJĄCY**